

Učiteljski T O V A R S .

Izhaja
1. in 15. dne vsakega
meseca na celi polt.

List za šolo in dom.

Velja
za vse leto 2 gl. 50 kr.,
za pol leta 1 gl. 30 kr.

List 4.

V Ljubljani 15. februarja 1872.

Tečaj XII.

Omika.

Vsaki čas ali vsako stoletje ima svojega duha, kateri rodove oživlja in giblje in z nekako čudno močjo vse naprej tišči — k nekemu koncu ali k neki naméri. Kolikor blažnejši je ta namen, kamor se narodi nagnejo, toliko zlahtnejši je narod in toliko večja njegova stopinja v občni zgodovini, kajti občna zgodovina je občna velika sodba, ktera sodi vrednost časov in ljudstev.

Našega stoletja geslo — vsaj tako je splošno mnenje — je omika. Kaj pa je omika? Slovenec pravi: predivo mikati, omikati, da se boljše predivo — prazuje dobí, — perilo likati, da je olikano. Ako prenesemo besedo „mikati“ ali „omikati“ in „likati“ na človeka, se hoče reči: človek mora se mórati, da odverže vse, kar ne veljá, n. pr. slabe navade, nevljudno ali sirovo obnašanje, nevednost, sirovo besedo — in nabirati si vednost ter prisvojiti si poštenost in pravičnost.

Olika se bolj ozira na vnanje človekovo obnašanje, kar se po latinski reče „civilizovanje“.

Olikanec se v vsakem kraju in pri vsaki priliki vé prav obnašati; omikanec ima vendar večjo znotranjo vrednost. Navadno pa omika rodi tudi oliko, t. j. da ta, ki kaj vé, se tudi navadno spodobno obnaša, in je tedaj omikanec ali olikanec; kdor pa ni omikanec, je težko olikanec, ker sta ta dva značaja v tesni zvezi med sabo.

Vsi narodi od nekdaj tiščé za omiko — vsi vladarji jo hočejo pospeševati, pa vendar malokrat se omika razširja po pravi poti. Kje naj se omika začénja, kje naj se ukorenini? Le ena je pot, ki pelje do omike, t. j. pot vzrejevanja in podučevanja. Brez podučevanja in vzrejevanja se omika misliti ne more, kajti skušnja uči, da človekove naj lepše zmožnosti spé, ako jih ne budi prava odgoja. Zibel omike pa je dobro vredjena ljudska učilnica ali šola.

Šola je mikavnik ali likač, ki mladost na grebenu čisti, loči pezdirje od dobrega prediva ter pripravlja praznje. Šola je likač, ki gladi tudi vnanjega človeka, da je na lice vsaj pripraven in ličen v vseh okoliščinah življenja.

Šola mora tedaj širiti omiko in oliko med ljudstvo ali narod in med široki svet. Ali pa je vsaka šola zibel omike, ali se povsod iz vsake šole širi tista omika, ktere potrebuje ljudstvo? Ljudska šola mora skrbeti za ljudstvo, da se ljudstvo izobražuje. Kako pa se izobražuje ljudstvo? Ljudstvo izobraževati se pravi ljudsko ali narodno življenje zbuhati in žlahniti.

Srečna je država, ki najde pravo pot, po kateri se narod naj boljše in gotovše žlahtni, kajti ljudsko ali narodno življenje je prva močna podlaga vsake države. Vsaki človek, vsako ljudstvo, vsaka vlada, ktera hoče izobraževati ali splošno omiko širiti, mora začeti pri ljudstvu in sicer v zibelki ljudstva — v ljudski šoli. Kdor ni prijatelj ljudskih šol, je tedaj sovražnik in zaviravec omike in olike, ako še tako lepo govori o omiki in jo visoko povzdiguje.

Poglejmo pa iz pedagogičnega stališča, ktero sredstvo ali pomoček naj bolj pripomore, da se ljudstvo v šoli mika in lika! Vsaka izreja, vsako podučevanje mora biti v tem jeziku, ktereга razume posamezni človek ali obče ljudstvo, t. j. Nemec mora se učiti po nemški, Čeh po česki, Magjar po magjarski, Lah po laški, Hrvat po hervaški, Serb po serbski in Slovenec po slovenski. Kakor ima Nemec, Lah in Magjar svoj mikavnik, tako imeti ga mora tudi Slovenec; brez domačega mikavnika in likavnika ne širi se omika in oliko med domače ljudstvo. To nas ne uči samo zdrava pamet, temuč tudi skušnja iz vseh časov sveta. Nobeno ljudstvo na svetu in noben posamezen človek se še ni omikal v jeziku, ki ga ni razumel. Ako se tu pa tam prigodi, da kaka bistra glava pride po tuji lestvici na višjo stopnjo omike, je bila prva njegova stopnja ali podlaga k omiki vendar le v domačem, njemu znanem jeziku.

Vprašajmo pa takega omikanca, in povedal nam bode, kako je stopal po stopinjah do omike, kazal nam bode, da jako težavno in negotovo. Kar pa se pri posamnem more zgoditi, se vendar pri veliki množini — pri celem narodu izvršiti ne more. Podučevanje, t. j. ljudska omika je tedaj mogoča le v ljudstvenem jeziku, in vsaki, kdor resno hoče in misli na kako ljudsko izobraženje, ta mora pripoznati in podpirati podučevanje v ljudskem jeziku. Ljudske šole v novejšem času so tudi res pri nas v ljudskem jeziku, ker naša vlada je že davno ravno to spoznala, da le po ljudstvenem jeziku more se ljudstvo izobraževati. Njegovo Veličanstvo, svetli cesar, je s svojega vladarskega prestola izrekel in zagotovil "narodno" "ravnopravnost", t. j. "živati in rabiti ljudski

jezik na Slovenskem tako, kakor ga rabi Lah na Laškem, Magjar na Ogerskem, Hrvat na Hervaškem in Nemec na Nemškem.

Pedagogičnega načela in postavne poti deržimo se tedaj slovenski učitelji, ako izobražujemo ljudske učence po ljudski — t. j. v njem znanem slovenskem jeziku. Kdor drugače misli, ni pedagog, in tudi ne pravičen, ker ne spoštuje postavne enakopravnosti; taki je pravi mračnjak in sovražnik splošne omike. Ako pa hočemo v ljudski šoli po tej edino pravi poti omiko širiti, pa ne smemo misliti, da smo koj zmožni za to. Ne! Omika širi se po lepem oglajenem jeziku; le z oglajenim, pravilnim govorom učitelj izobražuje in lika.

Ni ga jezika na svetu, da bi se bil povzdignil brez učenih mož, kateri so z lepim jezikom ali v govoru ali v pisanji širili omiko.

Stara pogoja je: Kakoršni jezik ali govor ima kako ljudstvo, tako je tudi omikano, kajti jezik je slika ali fotografija duha ljudskega. Kineški jezik je tako terd in merzel kakor kineško ljudstvo; francoski jezik je tako lahkogibčen in pridobljiv kakor francoz, nemški resen in globoko zamišljen in nekako ponosen, kakor nemški narod.

Ni ga na svetu tudi omikanega naroda z neomikanim jezikom, in kjer imajo ljudstva bolj olikan jezik, kakor sami kažejo, je gotovo, da jih je kaka sila potlačila, da so prišli v „dušno krido“, ker olikani jezik razodeva njihovo nekdanjo dušno bogastvo. Nam ljudskim učiteljem je tedaj sveta naloga, da širimo omiko po vseh pravih potih in z vsemi pravimi pripomočki, s kterimi moremo resnično kaj doseči. Kakor potrebuje vsaka zemlja in vsako podnebje posebnega obdelovanja za boljšo rast, tako tudi mi slovenski učitelji zraven splošnih pedagogijskih ravnil, potrebujemo tudi še posebnih za obdelovanje svojega domačega polja. Nikar ne mislimo in ne čakajmo, da bi nas drugi narodi silili k delu na našem polji, priganjajmo se sami, in delajmo za pravo omiko tega ljudstva, iz katerega smo, in to ljudstvo od nas tudi po pravici zahteva. Ako zraven splošne pedagogike gojimo svojo, za svoje okoliščine, za potrebe našega ljudstva, nam ne more nihče očitati, da se vtikujemo v politične stvari in stranke, kajti naše geslo je: gibati se nad strankami, delati pa vendar za omiko domačega ljudstva.

Ako smo zvesti slovenski učitelji, gojimo tudi modérno pedagogiko, ki je izrečeni značaj našega stoletja, in nam kliče: „Šola naj služi duhu časa“! Ali ni duh časa tak, da se omika širi pri vseh narodih — tedaj širimo jo mi pri svojem narodu! Modérna pedagogika veli: Izreaj mladost za prostost, ki se dobiva v vednostih; in šola naj sodeluje povsod, kjer je napredek. Napredek in prostost je gotovo v omiki vsakega posameznega naroda.

Naglo in neprenehoma vrti se časovo koló, in narodi vstajajo na zgodovinskem pozorišču, cvetó, precvitajo, zginjajo in nekteri tudi zgi-

nejo. Star je naš narod, vendar ni še cvetel. Zgodaj si je osnoval slovstvo, pilil in likal jezik, da bi si vstvaril prvo podlago pravi izomiki, toda ni še došel zlate dobe. Prikazala se mu je večkrat že zlata juterna zarja, a zatemnili so jo viharji oblaki — ni prederl še meglenja, da bi na dostojni stopnji užival oživljajoče žarke svoje omike. Mi Slovenci smo v kratkem času vendar le (za kar drugi narodi potrebovali so stoletja) prišli na lestvici omike že precej naprej. In ni daleč, da bode lepo razraščena stala lipa slovenske omike, posebno ako bodemo mi ljudski učitelji edini in edino delali za pravo ljudsko omiko. „Edinost slabim stvarjem moč daje“. „Sloga jači, nesloga tlači“. „Zerno do zerna pogača, kamen do kamna palača“ — so naši pregovori, katerih nikdar ne pozabimo. Kedar bode med nami Slovenci vladala edinost in ljubezen, bodo izpolnovali se besede našega milotožečega pesnika, ki pravi:

„Vremena bodo Kranjcem se zjasnile,
Jim milše zvezde, kakor zdaj sijale,
Jim pesmi bolj sloveče se glasile“.

Nove šolske postave in potrebe kmečkega ljudstva.*)

Brali smo v 2. l. „Uč. Tov.“ spis, v katerem g. pisatelj nasvetuje, kaj naj bi se v ljudski ali narodni šoli v prvi versti učilo, namreč: Umno kmetovanje in gospodarstvo s svojimi raznovrstnimi oddelki. Da bi bil nauk umnega kmetijstva in gospodarstva za naše kmečko ljudstvo koristnejši in potrebniji, nego več drugih nauk, kakor n. pr.: risanje, prirodoznanje, naravoslovje, kemija, telovadba itd., rad priterjujem, toda, da bi imel nauk kmetijstva in gospodarstva pred nauki branja, pisanja in številjenja predstvo, vendar jaz g. pisatelju ne morem potrditi. G. pisatelj vpraša: „Kolikokrat na teden, na mesec, na leto treba je kmetu čitati, pisati“? O čudno vprašanje! Tukaj je g. pisatelj naravnost pokazal, da je s kmečkim ljudstvom še malo občeval in da on potrebe kmečkega ljudstva le od ene strani opazuje; ali, ako hočemo eno reč na tanko spoznati, jo moramo okoli kraja in tudi v sredini dobro ogledati. Vediti in soditi moramo že učitelji sami po sebi; posebno pa še tisti, ki imajo za kaj več, nego sami za se skrbeti; koliko dni jim mine, da ne bi potreba bilo pogledati, manj ali več, kje imajo kaj beličev.

Koliko več in večji stroške in tudi dohodke pa še imajo naši kmetje! Kaj jim je torej storiti, da bodo mogli konec leta računati o gospodarje-

*) Tudi mi se v tej zadevi popolnoma vjemamo z Vami, in prepričani smo; da g. pisatelj tudi ni tako hudo mislil, da bi se v šolah učilo bolj gospodarstvo kot branje in pisanje; sej vendar brez branja, pisanja in številjenja ne more se misliti nobena šola.
Vredn.